

Fundació "la Caixa"

HORITZÓ I LÍMIT

VISIONS
DEL PAISATGE

Dossier de premsa

CaixaForum València

Del 22 de juny de 2022 al 8 de gener de 2023

CaixaForum València emociona amb paisatges naturals de la Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "la Caixa"

- CaixaForum València inaugura l'exposició *Horitzó i límit. Visions del paisatge*, que pren com a punt de partida la Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "la Caixa".
- La mostra, que es podrà visitar a la Sala 2 del nou centre cultural, aprofundix en el paisatge com a representació de la naturalesa al llarg dels últims segles.
- Per mitjà de 31 obres de 24 artistes, l'exposició s'endinsa en la manera en què la creació del paisatge ha determinat la nostra percepció de la naturalesa i la nostra capacitat d'emocionar-nos davant dels fenòmens naturals.
- Destaquen peces de Gustave Courbet, Joan Miró, Ramon Casas, Ugo Rondinone, Tacita Dean, Sophie Ristelhueber, Bleda & Rosa, Nicolas Faure, Andrea Galvani, Tobias Verhaecht, Oriol Vilanova, Perejaume, Victoria Civera i Hermen Anglada-Camarasa, entre altres.

Horitzó i límit. Visions del paisatge. Concepte i producció: Fundació "la Caixa".
Comissariat: Nimfa Bisbe i Manuel Laguillo. **Dates:** del 22 de juny de 2022 al 8 de gener de 2023. **Lloc:** CaixaForum València (Ciutat de les Arts i les Ciències. C/ Eduardo Primo Yúfera, 1A)

 [@FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) [@CaixaForum](https://twitter.com/CaixaForum) [#CaixaForumHoritzóILímit](https://twitter.com/CaixaForumHoritzóILímit)

València, 21 de juny de 2022. Organitzada i produïda per la Fundació "la Caixa", la mostra s'emmarca en la voluntat històrica de l'entitat de generar coneixement i sensibilitat cap a l'art dels últims segles i fins a l'actualitat. Donar a conèixer la creació contemporània trencant les barreres que sovint la separen del públic és un dels objectius de la Fundació en l'àmbit cultural. Per a això, hi ha la Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "la Caixa" com a eina principal.

Horitzó i límit. Visions del paisatge partix dels fons de la Col·lecció d'Art Fundació "la Caixa" i també té la col·laboració del Museo Nacional del Prado, el Musée d'Art et Histoire de Ginebra i el Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, entre altres museus, col·leccions i artistes que han prestat obres per completar l'exposició. La mostra es podrà visitar a la Sala 2 del nou equipament cultural, que obri les portes al públic este dimecres a la capital del Túria per completar l'oferta cultural de la ciutat i convertir-se en un referent nou.

El passeig expositiu reunirà **31 obres de 24 artistes**, entre els quals destaquen Gustave Courbet, Joan Miró, Ramon Casas, Ugo Rondinone, Tacita Dean, Sophie Ristelhueber, Bleda & Rosa, Nicolas Faure, Andrea Galvani, Tobias Verhaecht, Oriol Vilanova, Ioanna Sakellarakí, Perejaume, Victoria Civera i Hermen Anglada-Camarasa.

El paisatge, una invenció de l'art

El paisatge és una invenció de l'art que no té més de cinc segles d'existència. Este concepte va sorgir en la cultura europea com un gènere pictòric que es va començar a valorar a partir del segle XVII i va assolir la màxima expressió en el segle XIX, entre el Romanticisme i l'impressionisme. Actualment, la fascinació pel paisatge torna a cobrar rellevància per les possibilitats de fabulació que permet la tecnologia digital, així com per la inquietud que genera el deteriorament de la naturalesa i l'amenaça mediambiental del canvi climàtic.

L'exposició aprofundix en la manera en què la creació del paisatge ha determinat la nostra percepció de la naturalesa i la nostra capacitat d'emocionar-nos davant dels fenòmens naturals. Per mitjà de quatre àmbits —«Paisatges entre realitat i ficció», «Els misteris de l'horitzó», «El descobriment de la muntanya» i «L'impacte humà en el paisatge»—, aborda el paisatge des de la ficció, els codis culturals i artístics, la noció de realitat i objectivitat i la consciència mediambiental. En cadascun d'estos espais es relacionen obres del passat històric amb creacions contemporànies que revelen

equivalències visuals, a pesar de les diferències de context històric.

Dues obres donen la benvinguda als visitants de l'exposició amb perspectives molt distintes que recreen la posta de sol. Si el mosaic d'**Oriol Vilanova** suposa l'expressió màxima de l'artifici del paisatge, amb prop de mil postals de l'espectacle dramatitzat i adulterat de l'ocàs, el vídeo d'**Andrea Galvani** se situa en la fina línia que separa la ficció de la realitat i fa visible la utopia d'una posta de sol infinita.

El paisatge, un terreny fèrtil per a la imaginació

El primer àmbit, «Paisatges entre realitat i ficció», s'endinsa en la representació del paisatge com un terreny fèrtil per a la imaginació. En els orígens del gènere artístic del paisatge, en el Renaixement, els artistes ho van prendre com a escenografia d'històries en què la fidelitat a la realitat física de la naturalesa no era necessària. En este espai es pot veure *Paisatge alpi*, de **Tobias Verhaecht**, que segueix el típic estil paisatgista flamenc per mostrar una panoràmica impressionant amb perspectives muntanyoses d'un territori imaginari. En *Fernweh*, **Tacita Dean** proposa un fotogravat creat a partir de quatre fotografies xicotetes descolorides del segle XIX sobre les quals l'artista va dibuixar i inscriure textos amb què evoca paratges pels quals Goethe va poder haver passat durant el seu viatge a Itàlia. També s'hi pot contemplar la minuciositat cal·ligràfica d'**Ugo Rondinone**, a més d'un paisatge experimental dels primers anys de la trajectòria artística de **Joan Miró**.

L'àmbit següent, «Els misteris de l'horitzó», aborda l'horitzó com un dels temes clau en la composició del paisatge. Per mitjà de la ubicació de l'horitzó en l'obra, l'artista marca la distància de l'observador i plasma sensacions en qui la contempla: calma o inquietud, estabilitat o ansietat, esperança o incertesa. La referència als personatges abstrets que contempen el paisatge de les obres del pintor alemany Caspar David Friedrich (1774-1840) ha propiciat nombroses versions que reflectixen la relació de l'ésser humà amb la naturalesa. En este àmbit es pot veure des de la mirada crítica de la fotògrafa coreana **Kimsooja** fins a una pintura contemplativa de **Victoria Civera**. També destaquen dues fotografies de **Ioanna Sakellaraki** que pertanyen a la sèrie *The Truth is in the Soil*, que l'artista va elaborar amb motiu de la seua investigació sobre els laments rituals als funerals que encara perviuen a la Grècia rural, a més dels paisatges de **Perejaume**, **Ferdinand Hodler** i **Hermen Anglada-Camarasa**.

El tercer àmbit, «El descobriment de la muntanya», mostra la manera en què la muntanya sol irrompre en el paisatge com un obstacle, com una impossibilitat que ens recorda l'escala ínfima del nostre cos i ens acara amb l'enormitat. Els pintors realistes van plasmar la morfologia de la muntanya per mitjà de gradacions tonals que van tenyir de matisos i profunditat la seua presència majestuosa, alhora que revelaven els plecs i les angulositats en contrast amb la planor del cel. Des d'una perspectiva contemporània, els artistes s'aproximen a la muntanya diluint els límits entre pintura, dibuix i fotografia per desafiar-ne no només l'orografia sinó també la representació mateixa. Obri este àmbit una panoràmica dels Alps de **Gustave Courbet** pintada un any abans de la seua mort i que va quedar inacabada. També destaquen els cims dels Picos de Europa plasmats pel pintor belga **Carlos de Haes**, així com dos grans dibuixos de **Lluís Hortalà** que miren la muntanya des de baix i aborden la idea del repte i la superació en una ascensió física, i també espiritual. Una projecció mostra una *performance* de **Rémy Zaugg** en què pinta l'esplèndida vista de la glacera Stein, a l'Oberland bernés, sobre un llenç a l'exterior, en el qual projecta una imatge del mateix paisatge.

L'empremta de l'ésser humà en la naturalesa

Finalment, «L'impacte humà en el paisatge» posa el focus en l'empremta que deixa l'ésser humà en la naturalesa. Des de l'edat mitjana hi ha pintures que reflectixen la domesticació que el paisatge històricament ha patit per respondre a les necessitats econòmiques i socials de cada època. Més endavant, la mirada modernista inscriu en esta tradició el registre d'un entorn natural interromput per l'aparició d'infraestructures noves que desplacen el protagonisme del paisatge cap a eixos elements, aparentment anodins, que comencen a poblar-lo. Actualment, la imatge fotogràfica i videogràfica adopta els grans formats propis de la pintura històrica per a interpel·lar la nostra mirada i dotar-la de la il·lusió d'estar davant d'una naturalesa que sembla haver capitulat davant d'elements artificials que la sotmeten i reconfiguren. Així, els artistes despleguen distintes aproximacions a uns espais naturals el valor dels quals rau en la seua explotació, no només com a font de recursos econòmics sinó també com a destinació per a satisfer la mirada humana. Davant de la urgència actual del canvi climàtic, l'art contemporani supera la simple documentació de l'impacte de l'ésser humà en la naturalesa per a exhortar-nos a anar més enllà de la mera contemplació i apostar per una voluntat de denúncia i compromís. En este espai destaca un llenç de Ramon Casas marcat per un paisatge natural que es veu travessat per una línia de ferrocarril i un pal

de telègraf. També cal subratllar les fotografies de **Nicolas Faure**, **Aitor Ortiz**, **Walter Niedermayr**, **Sophie Ristelhueber** i **Edward Burtynsky**, així com un vídeo de **Cristina Lucas** gravat a l'arxipèlag Svalbard, al cercle polar àrtic, un lloc on el canvi climàtic és molt evident. De **Bleda & Rosa** es poden veure fotografies de la sèrie *Batalles d'Europa*.

La Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "la Caixa" reuneix més d'un miler d'obres des que es va crear en 1985. Amb una clara vocació internacional, busca la representació de totes les pràctiques artístiques, des de la pintura i l'escultura fins a la fotografia i el videoart. Un dels objectius demana connectar l'art espanyol amb les tendències internacionals i constituïx un fons valuós que permet difondre l'art contemporani i fomentar-ne el coneixement i l'estudi. Joseph Beuys, Doris Salcedo, Mona Haotum, Antoni Tàpies, Roni Horn, Gerhard Richter, Cristina Iglesias, Cindy Sherman, Bruce Nauman i Juan Muñoz són alguns dels noms de la col·lecció, que sempre ha volgut mostrar la diversitat de discursos visuals i conceptuals de l'art contemporani.

ÀMBITS DE L'EXPOSICIÓ

0. Introducció

El concepte de *paisatge* és una invenció de l'art. Este gènere, que no té més de cinc segles d'existència, ha modelat la nostra percepció de la naturalesa i la nostra capacitat d'emocionar-nos davant dels fenòmens naturals.

En la cultura europea, el paisatge va sorgir com un gènere pictòric que es va començar a valorar a partir del segle XVII i que va tindre la màxima expressió en el XIX, des del Romanticisme fins a l'impressionisme. Durant una part del segle XX, la representació de la naturalesa va retrocedir a un segon pla davant de la preponderància de les escenes urbanes. Hui, el paisatge natural ha tornat a la palestra de la mà de l'art més actual gràcies a les possibilitats de fabulació que permet la tecnologia digital, i també a la inquietud generada pel deteriorament de la naturalesa i l'amenaça mediambiental del canvi climàtic.

Amb el títol «Horitzó i límit», dos termes vinculats a la percepció del territori, l'exposició se centra en el concepte de *paisatge* com a representació de la naturalesa i s'estructura en quatre àmbits temàtics que l'aborden des de la ficció, els codis culturals i artístics, la noció de realitat i la consciència mediambiental. El germen de la mostra són diverses obres de la Col·lecció d'Art Contemporani Fundació "la Caixa" relacionades amb el tema del paisatge, a les quals se n'han sumat d'altres del passat recent i creacions actuals de diferents col·leccions institucionals que revelen equivalències conceptuais.

1. Paisatges entre realitat i ficció

La representació del paisatge és un terreny fèrtil per a la imaginació. Artistes de totes les èpoques han concebut paradisos naturals, han idealitzat territoris remots, han creat llocs irreals i també han reformulat llocs coneguts com a espais d'exploració artística. Esta fabulació no és aliena a l'origen del paisatge com a gènere artístic, que apareix en el Renaixement com a escenografia d'històries en què la fidelitat a la realitat física de la naturalesa no era necessària. Des de llavors, els artistes han mantingut una relació estreta amb l'artifici fins al punt d'arribar a naturalitzar la ficció, cosa que resulta particularment evident en les escenes que transmeten la idea d'espectacle i de meravella de la naturalesa.

Igualment, el paisatge s'ha anat reinventant gràcies a la suma d'experiències visuals, mètodes compositius i tècniques artístiques, i eixe bagatge cultural s'ha convertit en una font infinita d'idees i de reflexions que han donat lloc a nous modes de creació. Alguns dels artistes de l'exposició han usat imatges del passat artístic per a imaginar i narrar nous paisatges que combinen la visió romàntica i estereotipada del gènere amb l'experimentació de tècniques actuals.

2. Els misteris de l'horitzó

L'horitzó és una línia imaginària, limitada i infinita alhora. En l'art del paisatge, es representa com una línia llunyana, remota i abstracta, però que, alhora, ordena i delimita la visió del territori. Com a element compositiu, ha contribuït a fer que la pintura creara el seu propi espai: el que reemplaça la representació de la realitat per l'obra mateixa. En eixe procés, paisatge i pintura es troben en el mateix espai il·lusori, cosa que fa que a vegades resulten indistingibles.

La ubicació de l'horitzó és clau en la composició del paisatge, perquè depèn de la distància de qui observa i de la sensació que l'artista vol provocar en ell, tant si és de calma com d'inquietud, d'estabilitat o d'ansietat, d'esperança o d'incertesa. El Romanticisme, que va situar el subjecte com a espectador privilegiat de la immensitat de la naturalesa, va projectar en la visió de l'horitzó significats simbòlics i afectius sobre allò desconegut, l'infinit, el buit o la soledat. La referència als personatges pensatius que contemplen el paisatge en les obres del pintor alemany Caspar David Friedrich (1774-1840) ha propiciat moltes versions que reflecteixen la relació de l'ésser humà amb la naturalesa. En l'actualitat, la mirada abstreta al lluny continua, com llavors, suspesa en la distància inaprehensible de la incertesa, per a constatar la solitud de l'individu en el món, evocar estats d'ànim i, més que mai, reclamar una convivència harmònica amb l'entorn natural.

3. El descobriment de la muntanya

La muntanya normalment irromp en el paisatge com un obstacle, com una impossibilitat que ens recorda l'escala ínfima del nostre cos i ens acara amb l'enormitat. Així, des que Petrarca va relatar en una epístola la seua ascensió al mont Ventor, en 1336, la muntanya es vincula al repte de la nostra condició humana mateixa. Amb la seua aparença imponent, encarna alhora la projecció d'una experiència física que aconseguisca conquerir-la i el desig d'obtindre des del cim la promesa d'un punt d'observació privilegiat sobre el panorama que ens brinda la naturalesa.

Els pintors realistes van plasmar la morfologia de la muntanya per mitjà de gradacions tonals que van tenyir de matisos i profunditat la seua majestuosa presència, alhora que en revelaven els plecs i l'angulositat en contrast amb la planor del cel. Des d'una perspectiva contemporània, els artistes s'aproximen a la muntanya diluint els límits entre pintura, dibuix i fotografia per a desafiar-ne no només l'orografia, sinó també la representació mateixa. Cartografiada com un mapa, transformada en un paisatge imaginari o negada per la seua pròpia imatge, la muntanya és ara un camp d'experimentació i el cim, una vegada culminat, ens confronta amb la possibilitat que la vista de la qual anhelàvem fruir quede enfosquida per l'impuls de fixar-la en una imatge.

4. L'impacte humà en el paisatge

L'empremta de l'ésser humà en la naturalesa queda plasmada des del final de l'edat mitjana en pintures que reflecteixen la domesticació que el paisatge ha patit històricament per a donar resposta a les necessitats econòmiques i socials de cada època. La mirada modernista inscriu en eixa tradició el registre d'un entorn natural interromput per l'aparició de noves infraestructures que desplacen el protagonisme del paisatge cap a eixos elements, aparentment anodins, que comencen a poblar-lo. En els cels opacs d'eixes escenes es pot trobar el preludi de les conseqüències d'un desenvolupament que en aquell moment s'entenia com a progrés.

En l'actualitat, la imatge fotogràfica i videogràfica adopta els grans formats propis de la pintura històrica per a interpel·lar la nostra mirada i dotar-la de la il·lusió d'estar davant d'una naturalesa que pareix que ha capitulat davant d'elements artificials que la sotmeten i reconfiguren. Així, els artistes despleguen diferents aproximacions a uns espais naturals el valor dels quals està en la seua explotació, no només com a font de recursos econòmics sinó també com a destí per a satisfer la mirada humana. Davant de la urgència actual encarnada en el canvi climàtic, l'art contemporani supera la simple documentació de l'impacte de l'ésser humà en la naturalesa: ens exhorta a anar més enllà de la mera contemplació, a través d'una voluntat de denúncia i compromís.

Àrea de Comunicació de la Fundació "la Caixa"

Josué García: 638146330 / jgarcial@fundacionlacaixa.org

Cristina Font: 608 582 301 / cristina.font@fundaciolacaixa.org

Sala de Premsa: <https://prensa.fundacionlacaixa.org/es/>

 [@FundlaCaixaCAT](https://twitter.com/FundlaCaixaCAT) [@CaixaForum](https://twitter.com/CaixaForum) [#CaixaForumHoritzóilímit](https://twitter.com/CaixaForumHoritzóilímit)